

JEZEŘANY III (OKR. ZNOJMO) - STANICE SZELETIENU U KRUMLOVSKÉHO LESA

JEZEŘANY III (BEZ. ZNOJMO)
- EINE SZELETIEN-STATION IM KRUMLOVSKÝ LES-GEBIET

MARTIN OLIVA
MZM - Anthropos

ABSTRACT:

The Szeletian site of Jezeřany III is situated in the eastern part of lithic exploitation area of Krumlovský les, with rich outcrops of Jurassic chert redeposited in miocene sands and detritic loams. The abundance of locally available raw material determines the petrographical and technological composition of the assemblage. Besides local chert (96%), the northern flint, radiolarite and spongolite are also present, all utilized mainly for the formal tools. In the final part of the paper the question of the independence and different origin of the Szeletian and so-called Bohunician is critically discussed. In short, rich outcrops of cherts at Stránská skála and of orthoquartzites on the Drahaný Plateau were occupied by groups of knappers, mastering or preferring a late fusion of the Levallois and Upper Palaeolithic reduction methods, without necessarily being of anatomically modern origin and coming from the Near East. These "cultures" are not some natural entities existing independently of us, but are our constructs, created to facilitate communication. On the other hand, if we adhere to these placeholders more strictly (see the chronic inconsistency in the classification of collections between Szeletian and Bohunician), it is better to abolish them and consider them in broader terms.

KEY WORDS: Szeletian, Bohunician, EUP, Moravia, Jezeřany, Krumlovský les.

I. ÚVOD

Ze čtyř velkých stanic szeletieny na katastru dnes dvojčlenné obce Jezeřany-Maršovice je tato třetí nejmenší jak rozsahem, tak počtem nálezů. To je zřejmě důvodem, proč na rozdíl od materiálu z rozlehlých stanovišť Jezeřany I (s později odčleněnou plochou IV) a II, které byly opakovaně publikovány (VALOCH 1966; OLIVA 1979; NERUDOVÁ 1996), byla tato lokalita doposud opomíjena. Je ovšem zobrazena v mapce otištěné v prvním článku o szeletieny této oblasti (VALOCH 1965) a v jiných příspěvcích i stručně charakterizována (OLIVA 2008, 7; 2016, 191), příp. jen uvedena její poloha (NERUDOVÁ 2008).

Všechny zmíněné lokality objevil koncem 50. let minulého století Václav Effenberger (1919–2002), kterého do oblasti Krumlovského lesa nasměroval Karel Valoch z Moravského muzea, a jehož nedožitým stým narozeninám tento článek věnuji. O málo větší kolekci než zmíněný jubilat shromáždil na nalezišti náš spolupracovník Antonín Otta, a v poslední době přispěl pěknými nálezy i pilný sběratel Petr Šmacho. Oběma jmenovaným děkuji za zapůjčení nálezů k publikaci.

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Moravské zemské muzeum (DKRVO, MK000094862).

K RENESANČNÍM KACHLŮM S DELFÍNY Z BRNA A OKOLÍ

RENAISSANCEKACHELN MIT DELPHINEN AUS BRÜNN UND UMGEBUNG

KATEŘINA BERGEROVÁ - ZDEŇKA MĚCHUROVÁ

Archeologický ústav MZM

ABSTRACT:

This paper evaluates yet not published findings of Renaissance stove tiles with a dolphin motif from the archaeological excavation in the area of the former Metropol Hotel in the Brno suburb of Dornych. We will try to compare these stove tiles with already published Brno specimens, with fragments of stove tiles from the fort in Bošovice near Brno and with recently published pieces from the research of Vlasta Fialová at the fort in Kralice nad Oslavou. Analogies from Moravia, Silesia and neighbouring countries contribute to dating and style classification.

KEY WORDS: Stove tile, Renaissance, dolphin, Brno, Bošovice, Kralice nad Oslavou, suburb, town, fort, fortified nobility seat

ÚVOD¹

Náš příspěvek si stanovil za úkol vyhodnotit dosud nezpracované nálezy renesančních kamnových kachlů s motivem delfina ze záchranného archeologického výzkumu v prostoru bývalého hotelu Metropol na brněnském předměstí Dornych, porovnat je s dalšími již publikovanými brněnskými exempláři, nálezy kachlových zlomků z tvrze v Bošovicích a nedávno analyzovanými kusy z výzkumu Vlasty Fialové v Kralicích nad Oslavou.

DĚJINY BÁDÁNÍ - HEURISTIKA

V literatuře je zaužívané členění komorových kachlů s reliéfní vyhrávací čelní stěnou podle výzdobných motivů: náboženské motivy, heraldické, světské (žánrové), mytologické či alegorické, portrétní, architektura a ornament. Do renesančního okruhu fantaskních, alegorických a mytologických motivů se řadí delfini, nejen jako zoomorfní výzdobný prvek, většinou ve spojení opět s bujným rostlinným a květinovým dekorem, ale zejména jako bájně vodní či přímo mořské bytosti, spojované už od antiky a raného křesťanství se specifickou symbolikou – moudrost, víra aj. (např. MENOŠKOVÁ 2008, 44; JORDÁNKOVÁ – LOSKOTOVÁ 2010, 27).

Hlouběji se touto problematikou zabývala D. MENOŠKOVÁ (2005, 165–171) v souvislosti se zpracováním starých sbírek Jakuba Vrbase ve Žďanicích a Heřmana Landsfelda v Muzeu Hodonínska, konkrétně z lokality staré hrnčářské obce Dambořic. Další analogie tohoto výrazného motivu nedaly na sebe dlouho čekat a vyhodnocení nálezů ze záchranného výzkumu na Husově ulici v Brně včetně zasazení do historických souvislostí přinesly H. JORDÁNKOVÁ a I. LOSKOTOVÁ (2010, 25–46). Renesanční kachle s delfíny mají pochopitelně své místo v encyklopediích kachlů Č. PAVLÍKA a M. VITANOVSKÉHO (2004), ale také v katalogích tohoto kamnářského zboží z území Prahy (BRYCH – STEHLÍKOVÁ – ŽEGKLITZ 1990), celé Moravy (MENOŠKOVÁ – MĚŘÍNSKÝ 2008), Opavy (KRASNOKUTSKÁ 2005) i českých velkých muzejních fondů, Národního muzea (BRYCH 2004) a Plzně (ORNA 2005).

NOVÉ POZNATKY K ARCHITEKTUŘE NOVOKŘTĚNECKÉHO SÍDLA V ČERMÁKOVICÍCH

NEW KNOWLEDGE ON THE ARCHITECTURE
OF THE ANABAPTIST SETTLEMENT AT ČERMÁKOVICE

JIŘÍ PAJER

Strážnice

ABSTRACT:

The religious Anabaptist sect was established in Switzerland. After expulsion from the country their members settled in the German lands. In the year 1526, they appeared for the first time also in Moravia. Anabaptists were characterised by a specific lifestyle in which collective life and community property prevailed. The life in communities was reflected in the architecture and layout of residential interiors. In 2014, an Anabaptist settlement, documented by written sources and archaeological discoveries, was identified at Čermákovice. The dominant object of the settlement is the two-storeyed main residential building. A detailed construction-historical investigation into it has provided unquestionable evidence concerning its origin and utilisation for the Anabaptist community. This includes particularly the ground plans of both storeys, the revealed support and force distribution system of the building and the presumed allocation of bedrooms for married couples in its loft.

KEY WORDS: Moravia, Čermákovice (Znojmo District), Anabaptists, sities, architecture.

ÚVODEM

Nově objevenému sídlu moravských novokřtěnců v Čermákovicích, které se nachází v lokalitě Alinkov (k. ú. Horní Kounice, okr. Znojmo), byla věnována pozornost v několika odborných studiích (PAJER 2015a, b; PAJER 2016; PAJER 2018, 61–94). Sídlo se uchoválo v ucelené kompletnosti a dnes představuje unikátní doklad o způsobu života novokřtěnců, který nemá žádné soudobé analogie v České republice ani v zahraničí.¹ (Obr. 1, 2) Proto vzhledem k mimořádnému významu areálu vyvstala myšlenka, že po náležitě památkové obnově zde bude vybudován Památník moravských novokřtěnců.²

SOUHRN DOSAVADNÍCH POZNATKŮ

Existence sídla je spolehlivě doložena autentickými písemnými zprávami. Nejstarší zmínky pocházejí z let 1596, 1597, 1599 a 1605, jsou obsaženy v daňových příznávacích listech pro panství Tulešice. Uvádí se zde mlýn novokřtěnců se čtyřmi složenými, který byl spojen s jejich obydlím (PAJER 2005, 460; PAJER 2006, 54–55; PAJER 2015a, 41).³ Navazující písemné zprávy jsou obsaženy v kronikách novokřtěnců a týkají se let 1612, 1615, 1620 a 1622, poslední datum se vztahuje k vypovězení novokřtěnců z Moravy (BECK 1883, 408; ZIEGLSCHMID 1943, 658, 675, 732). Po jejich odchodu byly dvory s dobyt看kem a polnostmi přičleněny k majetku jednotlivých dominií. Čermákovické sídlo novokřtěnců připadlo Jiřímu Březnickému z Náchoda, majiteli tulešického panství, a po jeho zesnulé manželce Aleně Žerotínské dostalo nové pojmenování Alinkov. Areál byl postupně přeměněn na panský hospodářský dvůr, avšak stále si uchovával původní výrobní charakteristiku, nikoliv vyložené zemědělské zaměření.⁴ Dosvědčuje to i cenový odhad areálu z roku 1666, který uvádí originální výrobní zařízení z období novokřtěnců, k nimž navíc přibýly pivovar, olejna

RUDOLF TĚSNOHLÍDEK A JEHO KORESPONDENCE I

RUDOLF TĚSNOHLÍDEK AND HIS CORRESPONDENCE I*

HANA KRAFLOVÁ

MZM – Oddělení dějin literatury

ABSTRACT:

The first texts dealt with here are part of the estate of Rudolf Těsnohlídek (1882–1928) and are as yet unpublished and unevaluated as a whole: his correspondence. The author looks at one of the largest collections of Těsnohlídek's private letters addressed to his friend Marie Kandlerová of Bílovice nad Svitavou. Written between 1919 and 1921, they capture a period of intense and unrequited love along with persistent psychological troubles and references to tragic moments of the writer's past.

KEY WORDS: Rudolf Těsnohlídek – Marie Kandlerová – correspondence – Jindřiška Těsnohlídková (Kaja) – Bílovice nad Svitavou – The Cunning Little Vixen.

Korespondence Rudolfa Těsnohlídka, jak přijatá, tak odeslaná, je z větší části dosud nepublikována a uložena v několika institucích: v Moravském zemském muzeu Brno, v Literárním archivu Památníku národního písemnictví Praha a v Městském muzeu a knihovně Těsnohlídkova rodiště Čáslavi. Pokud se týče dopisů psaných samotným Těsnohlídkem, jsou to jednak listy pracovní, tedy jednání redaktora Lidových novin, jednak dopisy soukromé, a to jak běžného, tak důvěrného až intimního obsahu. Publikována byla dosud korespondence rodinná a přátelská z let 1905–1908, týkající se smrti Těsnohlídkovy první ženy Jindřišky-Kaji (on sám je jedním z pisatelů) (DVOŘÁK, 1940, 11–54), a dopisy, které Těsnohlídek v letech 1907–1908 psal z Moravy přáteli z pražského anarchistického období, ševci Michalu Káchovi (DVOŘÁK, 1941, 155–177); několik málo citací z jeho listů uvádí Jindřich Uher (UHER, 1987, 203, 209–210). Autor jediné dosud vydané Těsnohlídkovy monografie Josef Hrabák se korespondencí nezabývá.

Věnujeme se rozsáhlému konvolutu, uloženému v Oddělení dějin literatury Moravského zemského muzea: dopisům, které Těsnohlídek od února 1919 do července 1921 adresoval své blízké přítelkyni Marii Kandlerové, dceři lesního v Bílovicích nad Svitavou, kde v té době žil. Jeho osobní situace byla tehdy nepříliš radostná: po rozvodu se nejprve staral o syna Milana, posléze syn odešel do Brna ke své matce. Roku 1919, kdy Marii napsal první dopis, byl Těsnohlídek již jedenáctým rokem zaměstnán jako redaktor brněnských Lidových novin: ve svém domovském listu uveřejňoval právě v této době, na jaře roku 1920, novinový román *Liška Bystrouška*, napříště své nejznámější a nejpoblíbenější dílo: jistou inspirací k charakteru této postavy byla právě adresátka dopisů, „Marienka“, dívka energická, veselá a moderní; přímým odkazem je pak název Jezerské myslivny, který nemá oporu v místopisu bílovickém, leč v místní části Jezera u Pozořic, odkud se rodina Kandlerova přistěhovala. (UHER, 1987, 205) V Lidových novinách Rudolf Těsnohlídek pokračoval jakožto soudnickář a zpravodaj ze severských zemí, občas uveřejnil ukázkou své umělecké tvorby, poezie i prózy. S adresátkou dopisů se Těsnohlídek osobně znal již za 1. světové války, například se spolupráce v bílovickém Sokole (kde působil jako vzdělávatel), pracovali společně v aprovizační komisi a také pro něj přepisovala na stroji jeho práce. (UHER, 1987, 204–205)

BYTOVÉ SEMINÁŘE FRANCOUZSKÝCH FILOZOFŮ V BRNĚ

CONFÉRENCES CLANDESTINES DES UNIVERSITAIRES FRANÇAIS À BRNO

PETRA PICHLOVÁ

MZM – Oddělení dějin kultury antitotalitního zaměření (ODKAZ)

ABSTRACT:

The focus of the article are the underground home seminars held by French philosophers in Brno. These seminars took place in the second half of the 1980's in the apartment of Jana and Milan Jelinek. The timing and factual context of these seminars is also mentioned. The introduction of the article describes Milan Jelinek's relation to French culture, which began at the time of his forced labour experience during World War II in Wiener Neudorf and his subsequent imprisonment by the Nazis. Further, the article reflects on Jelinek's lectureship at the Sorbonne in Paris in 1965–1966. The next part of the article describes the situation of unofficial education in Brno and the establishment of the first foreign foundations, which helped Czechoslovak scholars. Due to the francophone focus of the article, attention is paid mainly to the origin and development of the Association Jan Hus in Paris. The most extensive part of the article is dedicated to underground home seminars held by French philosophers. In relation to the political events in Czechoslovakia in 1989, it also looks at the establishment of the Czechoslovak Jan Hus Educational Foundation in 1990 and its cooperation with Parisian Jan Hus Association (especially the intensive courses of the Summer School of French Philosophy). The final part of the article discusses the samizdat titles related to francophone underground home seminars, published and distributed in the edition *Sources (Prameny)* by Bronislava and Jiří Müller.

KEY WORDS: Milan Jelinek, forced labour during WW2, imprisonment, Jana Jelinková, underground home seminars, unofficial activities, French philosophy, Association Jan Hus, Catherine Audard, Jean-Pierre Vernant, Nathalie Roussarie, French lecturers, reports, Jan Hus Educational Foundation, Summer School of French Philosophy, samizdat, translations, scientific literature, computer, Jiří Müller, Bronislava Müllerová, edition *Prameny*.

ÚVOD

Kulturní vazby mezi českým a francouzským prostředím mají hluboké kořeny. Jsou natolik pevné, že je nezpřetrhaly ani časy politické nesvobody. V době, kdy bylo některým intelektuálům zakázáno přednášet na univerzitách, začaly vznikat tajné bytové semináře. Organizátoři těchto seminářů však brzy poznali, že pouze české kulturní prostředí, izolované od okolního světa, posluchačům přestává stačit. A tak byly podniknuty první kroky za ostatní dráty hranic. Do zahraničí byla propašována prosba o pomoc českým vzdělancům. Byly osloveny vybrané zahraniční univerzity, zda by měly odvalu vyslat své profesory tajně přednášet do Československa. Prosby byly vyslyšeny. První bytové semináře se konaly nejprve v Praze, brzy následovalo Brno a Bratislava. Také na druhé straně se působnost zahraničních organizací, které se rozhodly pomoci československým vzdělavcům, rozšířila do dalších zemí. Po vzniku Jan Hus Educational Foundation (dále Vzdělávací nadace Jana Husa a Nadace) v Oxfordu následoval vznik Association Jan Hus (dále Asociace Jana Husa a Asociace) v Paříži, a tím se otevřela cesta k neoficiální česko-francouzské spolupráci. V této práci se zaměříme na bytové semináře s francouzskými přednášejícími, které se konaly v domácnosti manželů Jany a Milana Jelínkových v Brně. Jádrem práce je popis průběhu jednotlivých přednášek, ale pozornost věnujeme také jejich časovým a věcným souvislostem. Nastíníme proto nejen genezi vztahu Milana Jelínka k francouzské kultuře, ale

OBSAH - CONTENTS - INHALT

OLIVA, M.: Jezeřany III (okr. Znojmo) - stanice szeletienu u Krumlovského lesa Jezeřany III (Bez. Znojmo) - eine Szeletien-Station im Krumlovský les-Gebiet	135
BERGEROVÁ, K. - MĚCHUROVÁ, Z.: K renesančním kachlům s delfíny z Brna a okolí Renaissancekacheln mit Delphinen aus Brünn und Umgebung	161
PAJER, J.: Nové poznatky k architektuře novokřtěneckého sídla v Čermákovcích New knowledge on the architecture of the Anabaptist settlement at Čermákovice	185
KRAFLOVÁ, H.: Rudolf Těsnohlídek a jeho korespondence I Rudolf Těsnohlídek and his correspondence I	205
PICHLOVÁ, P.: Bytové semináře francouzských filozofů v Brně Conférences clandestines des universitaires français à Brno	217